

Innoirea

apare la 1 și 15 ale fiecărei luni.

Director: TIBERIU VUIA

Sub crug de vreme nouă

Puțin lucru ar înțelege cineva din efortul ce stă la baza inițiativei de aci, când ne-ar atribui o vocație de moraliști pe care nu ne-o luăm, sau ar amenda cu o semnificație politică apariția noastră, acolo unde politica nu poate să fie concepută mai puțin lucru ca un ideal salvator de Neam pentru rosturile lui istorice.

Nu ne amăgim să putem face oamenii mai buni, când natura umană își are tiparele ei ceva mai temeinic așezate și mai demult iscodite ca lucrurile ce pot fi încadrate în matrice de plumb: oricât ar sui acestea către lumină, rămânem tot jos, alături de realități, aspre, sobre și cu țepi de fier.

Nici să îndrumăm lumea cu ale noastre sfaturi nu ne încumetăm.

Sub bătaia pasiunilor ce aruncă rafale spre țării, cu sgomot mult și treabă puțină, noi suntem prea achitați de o sarcină ingrătă dacă am reușit să fixăm valorile cari nu cer alt drept dela viață decât acela de-a exista.

Și poate am făcut prea mult dacă, într-o vreme în care toți au descoperit leacul mântuitor de Neam, am reușit să împrumutăm relief de prospețime simțirii românești, care — azi joc al libertăților visate de atâta veac ingenunchiat — deschide sub ochii noștri lumini simple, firești, dar poruncitoare, pe cât sunt rupte din însăși ființa neamului.

Cu asta, merinde puțină, ne găsim paralel cu un șir de generații oprite pe loc de un baraj neiertător al atâtor adausuri la o viață începută firesc și care se anunța generoasă. Și care azi, în politică, cu un vot universal anulat de calcule parcimonioase îi ridică puțin de o afirmare dreaptă, — în literatură, cu o indiferență de acasă și în sgomotul de bălcu al străinilor depe la răspântii, îi întoarce în pulbere cele mai de preț culori ale petalelor

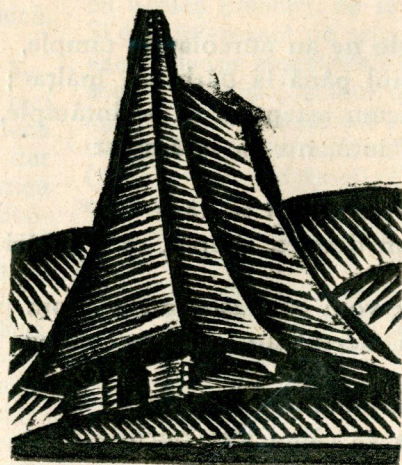
de vis, scuturate înainte de vreme, — în profesiuni, o lipsește de perspectivă, în frontul de muncă îi opune numărul plinit al locurilor. — Pretutindeni un egoism ce se întinde din alte vremi, caracatiță incomodă, îi discută dreptul la pâine, la iubire, la viață.

Iar, țara, geografic mărită în orizonturi, stă moralicește perpendicular peste prăpăstii. Adâncimi abrupte, cari se astrucă prin jertfa de moarte nouă a celor mai buni dintr-o generație, iată senzual totalitar al drumului parcurs până aci în început de românească libertate.

Pentru răspândirea sub acest cer cu adâncuri de vreme nouă, a unei ordine de viață de creație și producție românească mărturisim cale nouă.

Așa înțelegem să ne mântuim de-o treabă, la care punem suflet și minte, peste orice gând de a ne face loc cu coatele, sau a impune sgomotos, adevăruri cari durează de când lumea.

Tiberiu Vuia

Pastorală

*Miei albi, ca ultimele pete de zăpadă,
dormeau în câmpul albastru și moale,
Ca aerul. Flori simple se înălțau să și vadă
Vecinele; și-și făceau cu mâna, brândușele pale.*

*Umbrele păseau cu pași mari,
și stingeau azurul în myosotis.
și flăcările galbenului, și treceau d'n stejari
în ierburi toropite de vis
Gâtul cireșilor, alb, se curba
de bujutiile crepusculului grele:
de rubinele luminii, de topaze de stea —
vântul cânta în cimpoaele frunzișului și 'n flaute
de nuele.*

*Pe trupul tău, ca o apă netedă, clestar —
gesturile mele albe și nude pluteau:
lebede fără imagini, ramuri fără umbrar —
și nu căutau.*

*Iar privirile noastre adânci,
iși spărseseră cerul unul de altul
și 'n orbita unică, desprinsă d'n stânci,
ultima ciorcârlie ne măsura înaltul.*

Yvonne Rosignon

URME

Stăm paznici la aceste ape,
unde ne-au căzut jucăriile
și nimeni nu vine să scape
ascunse ne bucuriile.

Ne-au crescut și bărbi de așteptare
ca piticilor, dintr'un basm oarecare.

ne-au fulgerat pe creștet stele,
că teamă ni i cu armele 'n răstele.

Brumele ne au aureolat la tâmpile,
mușchiul până la bărbi s'a înălțat;
și — acum așteptăm să se întâmpile,
ceiace, încă, nu s'a întâmpilat.

Când vom ațipi în tărie
ne vom desface, simplu, ca o jucărie.

Nu ne vom cunoaște, nu ne vom privi
și nici mersul nu ni se va potrivi.

căci în noua ne călătorie
fiecare va căuta altă bucurie.

GEORGE DRUMUR

Continuitate

In tâmpla ta mai liniștește seara
lumini târzii de crepuscul apos
coboară ploaia să asculte umbra
pe mâna ta cum cântă de frumos!

Pe obraji mireasma cimbrului îți urcă
un abur de câmpie, amăruiu;
tăcerea bate 'n lampă zumzet de lumină...
Iar ai plâns.. De dorul cui?

Ingenunchiez și plânsul ți-l sărut,
dar fruntea ți cade ca o pasăre pe carte;
in aripi noaptea m'a 'nceput
cu vis spre moarte să mă poarte.

MIRCEA STREINUL

Elogiul Datinei *)

Răscucuit

Cântecul laptelui

Stropii de lapte sună în găleată;
Pe deal, e înflorită primăvara toată...
S'audă 'n zări strălimpezimi de vers,
Ameazul liniștit mi s'a oprit din mers.

In sărbătoarea lui Răscucuit
Cântă doină veche laptele sfântit...
Cine înțelege cântec ciobănesc?...
— Imprejur de stână florile vorbesc...

GRIGORE BUGARIN

*) Din volumul în manuscris: „Ameaz liniștit“.

Scrisoare

Ți-aduci aminte?..

..Balul cel dintâț..

Balul cu melodii de trupuri unctuoase
arpeggiind feerit printre lampioane
ca 'ntr'un molatec vis morfoman?..

Ți-aduci aminte?

Erai frumoasă ca un basm persan
și simfonia rochiei spumoase
scâldea, ca gândul meu, în note diafane
triluri și dolne și furtuni și pace.

Ți-aduci aminte?..

Am dansat.

Eu te priveam ca pe o ursită:

în ochi aveam sușuri și tremolo 'n glas
când sufletul mi l-am descătșat

și ți-am mărturisit că viața tu mi-ai despicat-o.

Ți-aduci aminte?..

m'ai privit ca pe un titiu de pe o placă învechită
și-ai râs, ai hohotit în pizzicato.

P. Selegan

Discuții libere

Părerii asupra artei

(Scrisoare către un sculptor)

de Dr. C. Groșoreanu.

Seara la zece. Ascult la radio concertul filarmonic dela Beograd. Imi intrerup atenția și continui lectura: Nietzsche, despre influența muzicii asupra tragediei din antichitate; controversă între Dionysos și Apollo, apoi îmbinarea acestor două, „Weltanschauung” din tragediile antice până la Euripides și Socrates.

Vezi, deci, că sub impresia discuțiilor noastre de dinaintea amiază de azi am lăsat la o parte preocupările mele social-politice (cari se alternează cu studii filozofice deoarece mai recent mă interesează problemele acestea metafizice, — în semn de bătrânețe) și m'am refugiat în domeniul artei. Astfel ascultând muzica și urmărind splendidele expuneri ale lui Nietzsche, mă isbește — ca o baghetă magică — constatarea sa că, epoca lui Socrates — epoca civilizației decadente a helenismului — nu mai înțelegea muzica dionysiacă a trecutului. Acea muzică a corului coreografată cu dansul satyrului, născut în epoca anterioară cultural religioasă.

Mersul fatal al evoluției civilizatorice. Omul civilizat nu mai se poate adânci în intuiția mistico-spirituală a trecutului, când arta emanase din sufletul adânc credincios al intuiției artistice și când această artă avea rezonanță generatoare în sufletul tuturor oamenilor, a mulțimii la fel credincioasă. Era epoca artei spiritualizate. Nu se admira tehnica artei (ceea ce era de sineînțeles și se considera ca ceva natural), ci influența ei spirituală. De-exemplu imenea nu admira tehnica lui Michel Angelo, felul cum mânua dalta ori pensula — ci subiectul creațiilor sale, cari provocau rezonanță în sufletul mulțimei.

Ce vreau să zic prin această constatare? Că arta adevărată nu se manifestă în tehnica artei, în formalismul ei, ci în fondul divin. Tehnica ei este numai un mijloc de exprimare; capriciul materiei o frână tehnică, — nu intuitivă, deoarece intuiția este un proces psihic, mistic, transcendent, nu unul raționalist.

Se pune întrebarea: care este acest fond divin? După concepția mea (și a altora, bine înțeles): viața însăși cu toate vibrațiile sale, ce străbat dela o picătură de apă,

până la cosmosul infinit, toată materia organică și anorganică, reogândind într'un misticism de nepătruns gândirea Dumnezeiască. A-cea incomensurabilă spiritualitate, care este difuzată — prin cine știe ce mister — în exigența materiei.

A recepționa această gândire — singura dăătoare de viață — este misiunea artei și a filosofiei. Și cine a prins firul aceste gândiri, a destăinuit taina vieții.

Nu există deci, arta pentru artă, cum nu există nici filozofie pentru filozofie pură. Când artă și filozofie ajung la această autodivizionare trec în faza civilizației decadente. Ele și au pierdut ro-tul. Ori nimic în acest Univers infinit nu există fără scop. Cosmosul, materia întreagă, însăși Divinitatea își are scopul său — altfel Universul s'ar prezenta ca un balamuc.

Ți-am comunicat vederile mele pentru a te face, ca să înțelegi de ce pretind eu dela artă, să spiritualizeze materia, deoarece materia este numai o formă, dacă vrei: o formă tehnică a legilor naturii. Esența ei, însă este acea spiritualitate, mistică, intrinsecă, ascunsă în materie, care nu se lasă desprinsă decât de omul — misionar binecuvântat, de omul — artist ori, omul — filozof.

Acelaș lucru tainic îl caut și în sculptură. Nu mă interesează tehnica, forma, materia. Nu mă interesează măiestria daltei, care a format lemnul ori marmora; nu mă interesează jocul umbrelor, dansul luminei, — deoarece toate acestea la oaltă aparțin tehnicii, toate sunt simple mijloace de exteriorizare. Pe mine mă interesează versanta: mă interesează interiorizarea, mă interesează sufletul, partea psihică, partea spirituală.

Să-ți dau un exemplu: Jan Kubelik fusese pe vremuri cel mai mare virtuoz (!) al vioarei. Adecă cel mai perfecționat tehnician, dar lipsit total de suflet artistic. Muzica sa te lăsa rece, rece de tot. Enescu la rândul său te înalță, căci suflet la suflet vorbește. Ascultând pe Enescu, închizi pleoapele. Nu te interesează tehnica la fel măească, ci îți lași sufletul răpit. La Kubelik toată lumea admira jocul degetelor.

În obiectivul acesta reflecta sculptura, îmi pare că este instrumentul

(mijlocul) cel mai greu de utilizat pentru a desprinde taina vieții, deoarece ea lucrează în spațiu, singură ca o planetă. Ea nu se poate folosi de mediu, decor, culoare, etc. ea trebuie să imprime direct materiei această viață lăuntrică. Foarte greu la un bust, unde lucrezi cu capul omului (ochi, față, gură, etc. obiect expresiv; mai greu la un corp oarecare. Aci zace explicația gradului de înaltă intuiție a sculptorilor elini din antichitate. Ei neglijau fața omului, însuflând — cu o măiestrie incomparabilă — viața în corpul statuelor lor.

În domeniul acesta, deci, nu mai există superlativ. Astfel am convingerea că dacă un sculptor modern vrea să facă școală trebuie să-și mute câmpul de operație la procesul psihic al subiectelor sale. Aci se deschide un câmp nou de parcurs: spiritualizarea feței. — A mai rămas după părerea mea laică — un singur domeniu neexploatat: mâinile. Încearcă să faci bustul d-lui Mareșal Averescu, — cum Ți-l am descris O față tristă, e semnată în (bust) — cu o mână întinsă și un deget lung (degetul arătător) aplecat spre pământ...

„A căzut o cărămidă pe capul guvernului“...

Sigur că vei fi excomunicat din breșla sculptorilor, însă vei croi o școală.

În ordinea aceasta de idei mă frământă problema mâinilor ciudate ale sculptorului sârb, pe care l'admirez dinimemța în albumul d-lui Gr. Ion. Tot mereu îmi puneam întrebare: ce vrea cu forma mâinilor; cu felul ciudat, egiptean, cum sunt plasate dealungul corpului, a feții, sub barbă, etc.? Totdeauna acelaș gest. Să fie o marotă? Extravaganță? Exotism?

Nu. Este cu totul altceva, abia acum îmi dau seamă: este simptomul unui misticism adânc, care l' domină pe acest artist. Acelaș gen cu acelaș obiectiv, ca la egipteni. Și este interesant de reținut că, abia examinând pe maestrul sârb mi-am dat seama de rostul jocului de mâini la egipteni. Era misticismul omului african, pândit de modulșjunile șarpelui, (simbolul înțelepciunii). (Si înțelepciunea e de origină divină.)

Ți-am comunicat, frate dragă, aceste observațiuni ale mele. Sunt obiectiile unui laic, care — însă — privește viața prin prisma gândirii.

În speranță că cele expuse nu te vor plictisi, îți potesc spor la la muncă și elan sufletesc.

Dr. C. Groșoreanu.

GLOATA*)

Aceia ale căror patimi și vlagă au fost cremene scânteietoare în revoluțiile Ardealului, sunt neînfricații oameni de munte. Sunt oamenii vîgorilor de codru. E gloata stăpînită de elanurile sîngelui și ale flăcărilor.

Suferința și chinul le-a fost daltă destinului care i-a cioplit aspru cum se cioplesc stîncile. Și cum sufletul le-a fost mereu mistuit de revolte, ochii le străfulgeră lumini de oțele.

Așa i a crescut așuprirea și marea ția naturii în care au trăit. Așa și au izbăvit viața.

Trocile în cari și au frămîntat pita mizeriilor au fost și leagăne pentru noile vlăstare, ce erau pita nădejdi lor în zilele de mîne.

Tăria lor a fost ca stejarul și vrea le-a fost muntoasă.

N'au trăit sub bolți de palat, dar au respirat sub bolți de codru. Au iubit pîgân pămîntul ce li s'a furat și s'au legat fanatic de glie.

Au viețuit pe culmi, mai aproape de stele și marea ția le a mîrit credința.

Au fost pârtașii grandorilor de munte și forța le a devenit amenințătoare.

Din pruncie topoarele lor au despicat copaci și au sfărîmat măruntăie de munte, de aceia în fantezia lor, s'a salăsluit și a crescut strîmbă lemne și sfarmă piatră. Viața a de venit basm.

Sub vigoarea barbară și marea ția, sub tăria pe care munca și îndârjirea o făcuse osoasă, pietroasă, patimile lor au devenit pasiune tragică și pasiunea eroism aspru ca un cântec sălbatic.

Cînd n'au mai putut răbda asuprirea, atunci începeau răzvrătirile. Și revoluțiile lor nu erau din indemnuri și teorii, ci consecință a vieții trăite, erau scrășnetul și furia sclavilor, cari din robia grofilor au ajuns în halucinanta robie a dorului de libertate, ce nu le cerea decît patimile devenite furii și pumnii lor aspri, cari înleștați pe securi au încercat de atâtea ori să doboare grinzele unei stăpîniri străine. În fiecare veac au aprins de mai multe ori, culmile, și-au făcut să clocotească

văile de tumult, contra acelora ce din tiranie s'au jucat cu focul.

Ca descendenți ai Dacilor le a fost par'că prin blestem hărăzit să și câștige cu lancea, neconținut, dreptul la viața aspră. În veacul al XII, al XIII lea și al XIV lea revoluțiile s'au înlăntuit atât de des, încât, toată epoca a rămas caracterizată prin acel „tumultus rusticorum“.

La 1387, din Banat se întinde peste Hunedoara răscoala condusă de Iancu Vlad, Dan Vlad, și Mihai Dan.

Apoi, la 1435, începe revoluția cnejilor din țara Hațegului: Costa, Stanciu și Popa Vulcul.

La 1437, năpraznicul tumult al țaranilor conduși de Mihai Românul și Galu Românul a sguduit acea „Unio trium naționum“ încheiată de nobilii celor trei națiuni privilegiate.

1474 e anul în care românii din districtele Seicei și a Mediașului tulbură liniștea asupritorilor.

La 1486, românii din Transilvania se răzvrătesc contra nobililor și a Sașilor.

În 1514, iobagii se năpustesc în răzmerița căpitanului Doja deslănțuind o furtună în focuri a căror vîlvătăi „se vedeau până la Buda“.

Prin 1527, revoluția bănățeanului Iovan Țaru pîrjolește între Lugoj și Orăștie.

La 1599, Mihai Viteazul intră în Alba Iulia și valahii din neamul lui, fanatizați de obsesia mîntuirii, zguduie încă odată răscolitor stăpînirea străină și tirană.

Secolul al XVII lea e secolul durilor înăbușite.

La 1701, drept început al celui de al XVIII lea secol, românii chinuți năvălesc în Alba Iulia să sfârșească cu prăpăd Camera Transilvaniei.

La 1707, suferința alătură în revoluția lui Rakoci cetele românilor conduși de căpitani Vasile Negru, Dragu Balică, Bucur Cîmpeanu și coloneii Găvrilă Nagyszegi și Marcu Hațegan.

La 1721, țaranii din Dobroa Hunedoarei izgonesc trupele din garnizoana Deveii și ocupă cetatea.

1727 și 1730 sunt pe rând anii în cari românii din Abrud se răzvrătesc contra primăriei iar cei din Trăs-

cău contra stăpînirii familiei To roțzkai.

Din 1732 până în 1744 arde jarul frămîntărilor lui Inocențiu Micu Klein, care scrie unui nunțiu papal că va face totul pentru națiunea sa, chiar dacă va trebui să-și verse pro priul sînge.

În 1744, din Banat trece în Transilvania ciudatul călugăr Visarion Sarai, care pe drumul dela Dobroa până la Sibiu predica într'una și ca un vraciu răscolește și poartă după el țărănimea fanatizată. Cum și ce va fi vorbit acel călugăr, nimeni nu știe, dar istoria a înregistrat taina că în urma lui nici inchisorile nici schinguirile nu au putut potoli vraja ba 17 ani de-a rândul.

La 1750, popa Ion din Aciliu — tatăl oculistului Molnar — de fel din comuna Sadu, mărește zarva religioasă începută de Sarai. Popa Ion care a fost prins și tuns la Blaj ca să rămăie pentru totdeauna Popa Tunsul și care a fost apoi arestat la Kufstein iar după eliberare silit să trăiască în Sîn Nicolaul Banatului, a răzvrătit aprins iobăgimea ce l știa, că a fost după sprijin în Rusia și că: „vorbea în numele împărătesei“.

Dar revoluția lui Visarion Sarai a culminat în 1760—1761 sub conducerea altui călugăr tot atât de obsedant: Sofronie din Cioara, care a captat răscoala stîrnită de misteriosul ce s'a abătut din părțile Bantului și a terorizat până și curtea din Viena ca adepărat stăpîn al Transilvaniei.

Înainte de viforoasa răscoală a lui Horia la 1784, iobagii s'au răscolat furios pe moșile baronului Inczedi și au săvârșit sperietoarea capcană din Săvârșin contra subprefectului Foray.

Prin suferința și izbucnirea acelor răși iobagi s'a fixat în istoria noastră și anul 1848, în care s'au aprins din nou focurile de pe culmi, ca ștafete ale conștiinței, purtate în vreme, și din care răsbate până azi o tînguire de fluier cu jale ce doare.

Așa, la lumina flăcărilor răzlețite în munte și timp, viforoasa și pletoasă gloată a pătruns pe cai mărunti în moarte și'n istorie. Iar cântecul focurilor străbate vremea.

*) Din lucrarea în manuscris: „Horia“.

Inceputuri de faptă românească

Teatrul românesc al graniței

Problema supremației românești pe aceste meleaguri este, ca, în general, orice tendință de superioritate, o problemă de cultură. Orice manifestație culturală adaugă un titlu mult la drepturile de până aci, istorice și politice, ale nației românești de a stăpâni ținuturile în virtutea aporfului pe care îl aduce culturii europene. Sub un atare raport nici o inițiativă nu poate fi nesocotită, și este o datorie obștească de a adera la orice faptă de calitate oricât de modestă ar fi ea.

Încadrat în aceste considerațiuni de ordin principial, mișcarea inaugurată anul trecut la Arad pentru crearea unei vieți teatrale locale, trebuie reținută și ea, ca un efort merit să afirme, paralel cu celelalte acțiuni culturale, o prezență vie, dinamică și gata de luptă, a sufletului românesc.

Desigur, cea dintâi stagiune teatrală românească, cu caracter de permanență, în urbea cu atâtea frații mari și cu un prezent așa cum îl știm cu toții, nu a fost o mare creație, și nici o realizare definitivă. Prin ea, abia s'au pus jaloanele într-o direcție, în care românismul a stat într-o indiferență de neexplicat, cedând pasul, în atâtea ani ce s'au scurs, inițiativei și muncii străine.

Cu gestul făcut de o fânără grupare a mânuitorilor de condei, — gata și la fapte, — s'a înfipt un steag de biruință, cel dintâi pe un ostrov izolat până aci de influența mediului românesc. Cu cea dintâi stagiune de teatru românesc s'au dat în lături porțile ruginite ale unei citadele cu aspirații străine, și s'a deschis drum nou revărsării de lumină și azur românesc, într-o instituție de o importanță covârșitoare în viața unui popor.

Rămâne acum să se vadă în ce fel va evolua în viața, care își caută aliați roși, — în metropola Banatului și adâncește — cu experiența din trecut — fogașul de până aci.

Este încă cert, că o atare mișcare, isvorâtă dintr'un elan generos, nu poate trăi numai cu atât: elanul, creator și dinamic, este prin definiție repede trecător. Locul lui trebuie să-l ia munca organizatoare sub privegherea Statului, care să des-

vârșească și cu auloritatea sa și cu resursele sale o instituție pe care inițiatorii au meritul de a o fi pus în planul actualității.

Va trebui creat în viitorul apropiat, un organ director și animator pe linia intereselor noastre de neam și sprijinit ca atare.

Dar, cum mecanismul de Stat se mișcă greoiu, și se sizează încet, va mai trece — suntem siguri — o vreme până la consacrare din locuri de sus a inițiativei pornită de jos.

Până atunci, solidaritatea realizată între autoritatea locală, între public și inițiatori, va trebui să dea mai departe roade, asemeni celor din stagiunea trecută, ale cărei rezultate au fost evidente, sub toate raporturile.

În toamna aceasta autoritățile, publice și oamenei de cultură și de inițiativă vor fi puși din nou cu toții în situația de a adăugi un nou capitol mișcării spirituale a regiunii, impunând astfel printr-o continuitate și strădanie neobosită, voința de a se afirma a unei regiuni de graniță în spirit și creație românească.

T.

Dela comitetul teatrului

În urma concesiunii teatrului comunal din Arad, în anul acesta cu drept exclusiv către Asociația ziaristilor și publiciștilor români din Arad, — în vederea discutării programului și în dorința de a împărtăși de o muncă obștească pe toată lumea — inițiatorii au luat hotărârea să convoace o seamă de personalități politice, culturale, militare, etc. ale orașului la o consfătuire.

Reunirea are loc vineri, 1 Octombrie a c. orele 5 d. m. în sala mică a Primăriei și va fi prezidată de Prea Sf. Sa Dr. Andrei Mogier Episcopul Ardealului.

Prieteni! Ideile unui Teatru de Vest sunt cu insistență rugați și pe această cale a participa în număr cât mai mare

Un bust al lui Caragiale la Arad

Spre a marca printr'un semn de călitate începuturile unor strădării românești la Teatrul Comunal, Asociația ziaristilor și Publiciștilor români din Arad a hotărât să ridice în „foyer-ul” clădirii un bust al lui I. L. Caragiale cerând în acelaș timp conducerii municipiului să dea instituției numirea marelui dramaturg român.

Îndată ce va căpăta autorizația necesară, asociația va proceda la realizarea acestei necesare afirmări românești într'un domeniu, până acum, aproape cu totul neglijat.

EPIGRAME

Unui profesor de muzică

exclus din partidul național - țărănesc.

L'au dat afară din partid
Pentru un motiv infam, stupid.
Se zice (serie și'n jurnale)
Că n'are tact de cinci parale!

Epigramistului Al. C. Calotescu — Neicu

care a fost, într'o noapte, călcat de hoți.

Care ți este scuza
Că nu ți vine muza?
Noi o știm cu toții:
La tine vin hoții!

Revistei „Cuget Moldovenesc”

asupra căreia mi s'a cerut părerea.

Părerea mea e pesimistă,
Căci eu despre aș Revistă
Pot să afirm că nu e „Cuget”
Ci este, pur și simplu... „muget”.

M. Ar. Dan

Revista politică, socială și artistică

INNOIREA

apare la 1 și 15 ale fiecărei luni.

Director: TIBERIU DULIA.

Abonamente: pe 1 an 200.— lei, — pentru instituții 1000.— lei. Abonament de sprijin 500.— lei.

Un exemplar lei 5.—

Redacția și administrația:

Arad, Str. Brătianu 4. Et. I. Tel. 21-45

Timișoara, III. Str. Aurelianus 3.

București, Aleia Frigul 14

Din durerile noastre

de Sabin Veselie

La un scurt interval literatura ardeleană primește două mari lovituri prin moartea a doi tânări scriitori, secerăți în floarea vârstei, la începutul unei cariere consacrate preocupărilor literare. E vorba despre Gheorghe Boldea și Pavel Dan. Cel dintâi, un băiat voinic căruna soartea părea a i fi hărăzit o viață lungă, cade pradă morții, după cât am aflat, din cauza unei diagnoze greșite, iar cel de al doilea moare de un cancer prea târziu operat, din lipsă de mijloace materiale.

Incontestabil moartea este o lege a naturii pe care ori ce am face nu o putem evita. Totuși sunt cazuri unde o îngrijire medicală serioasă și posibilitatea materială de a o procura pot salva viața unui om, și a salva viața oricărui este un lucru mare, dar este cu atât mai nobil când e vorba de un tânăr care promite ceva pentru producția spirituală a unui popor.

Nu trebuie uitat că acești tânări visători și creatori de valori spirituale nu sunt niște paraziți sau niște inutili. Sprijinindu-i societatea nu face decât să se sprijine pe ea însăși, căci un popor nu poate trăi fără un ideal și cei ce urmăresc calea idealului, — ținând ochii mereu ațintiți la ea sunt acești creatori, care ca niște cărmaci iscușiți trebuie să se orienteze după stele, numai astfel pot ei conduce destinele popoarelor pe drumurile aspirațiilor coresponsabile sufletelor lor.

Ceea ce va rămâne și va face să se vorbească peste mii și mii de ani de un popor chiar dispărut de pe glob vor fi operele de artă care vor străbate timpul formând tezaurul sufletesc al omenirii.

Indeosebi aici în Ardeal chestiunea aceasta e mai arzătoare ca ori unde. Cu o pătură intelectuală redusă din cauza stăpânirii străine, noi nu am putut produce lucrări de care am fi fost capabili în alte condiții, iar tânării creatorii ce se ridică azi, esența sufletului acestui popor sunt copii de țaran. În inima lor pulsează ritmul vieții neamului și e trist ca tocmai ei să fie lăsați să se sbată în lipsuri de tot felul în țara în care agenții electorali de cea mai proastă speță se lăfăesc în bine. Acolo unde toți străinii se imbuibă ca într'un Cănaan adesea elita noastră printr-o revoltătoare nepăsare este lăsată în cea mai neagră mizerie.

Ceea ce s'a făcut la noi în acest sens este ca și inexistent. Cele câteva case de odihnă e o picătură de apă în marea durerilor de care suferă aceasă breslă. Ar trebui acordată mai multă grijă acestor elemente creatoare de valori culturale, căci cele mai multe din ele avându-le și originea în pătura țărănească și transplantate în alt mediu greutățile vieții îi fac să sucumbe înainte de vreme.

Este cazul lui Gheorghe Boldea și Pavel Dan, băieți de țaran ridicați prin munca lor și care s'au dovedit elemente alese, dar care desigur n'au dat toată măsura posibilităților lor de creare. Iam cunoscut destul de bine pe amândoi. Gheorghe Boldea, născut în Merchiașa, un sat pe Târnavă își face studiile de filosofie și drept la București de unde pleacă licențiat, primind câte o suplinire și adesea rămânând fără de ea. Într'un astfel de moment critic l-am cunoscut eu la Brad unde chemat de prietenul ne despărțit Emil Giurgiuca scot „Abecedarul“ o mică revistă plină de farmec și avânt tineresc.

Cu toate greutățile ce-l asaltau poezia lui Gheorghe Boldea de atunci și de mai târziu este plină de o necesată izbucnire de idealism. Deza măgit de mizeria vieții pământeste parcă sufletul lui se refugiase într'o altă lume mai frumoasă, căreia imaginația lui îi da valoare de realitate. E o poezie plină de înălțare spirituală într'un cadru primăvăratec, cu pomi în floare — imagine favorită ce revine mereu în poezia lui. O lumină diafană parcă o scaldă în razele ei. E o chemare a unei ființe iubite care să i lumineze sufletul prin prezența ei.

Ultimele poezii publicate în „Gând Românesc“ după moartea poetului sunt consacrate mai ales toamnei și impregnate de o duioasă și pătrunzătoare melancolie — s'ar zice o presimțire a sfârșitului apropiat. Ca factură poezia lui Boldea este aproape clasică introducând însă ceva din modernismul de azi — ca aceea extremă concentrare a ideilor.

Studiile lui de filozofie au lăsat și ele o urmă sensibilă în această poezie.

Nu se poate însă vorbi despre Boldea fără a i aminti prietenul ne despărțit din timpul vieții și neconsolat după moarte. Am numit pe

Emil Giurgiuca. E o pretenie care face cinste amintirii celui ce a inspirat-o și sufletului celui ce o încearcă și azi simțind lipsa ei. Neli niștit cel rămas în viață caută o consolare ducându-se la mormântul ce lui dispărut. Dovadă pomenirea din luna trecută făcută în satul natal al lui Boldea și unde grație sufletului pus de Giurgiuca au luat parte și persoane oficiale ale județului. Tot din stăruința lui Giurgiuca s'au tipărit la Sibiu în edit. Krafft poeziile lui Boldea sub titlul de „Soli loqu“.

Pe Pavel Dan, un fiu al „Câmpiei“, l-am cunoscut în timpul studiilor universitare. Era un băiat cu fața trasă și palidă, cu o frunte înaltă și frumos boltită. Am păstrat din acel timp o amintire caracteristică pentru preferințele lui intime și care descopere un suflet plin de idealism. Într'o discuție despre opere și autori preferați ne pomenim cu Pavel Dan susținând cu multă căldură că cel mai frumos roman pe care l-a citit este „Victoria“ de Kunt Hamsum, un adevărat poem de dragoste. E intra devăr un roman de o curățenie sufletească rază de o concluzie însă dureroasă. Din roman se degajă concepția că iubirea adevărată este irealizabilă pe acest — obstacole neprevăzute, o fatalitate parcă intervine întotdeauna pentru a despărți iremediabil pe cei ce se iubesc astfel.

Opera lui Pavel Dan, publicată în câteva reviste ardeleni, cuprinde nuvele și povestiri a căror acțiune se petrece în mediul natal — pe „Câmpia Transilvaniei“. Ea ne redă viața cu luptele și mizeriile, țărănilor de aici așa de bine cunoscuți de autor. Apar figuri bine reliefate de țărani cu dragostea lor de pământ și cu neînțelegerile la care aceea dragoste dă naștere. Vedem satul de pe „Câmpie“ cu intelectualii lui căci și viețile lor se împletesc cu cele ale țărănilor.

Observăm în aceste nuvele o tendință, realistă pronunțată, o dorință de a reda cât mai fidel felul de a fi și de a vorbi al acestor oameni, recurgând pentru aceasta la foarte numeroase cuvinte și expresiuni regionale.

Opera lui va fi publicată în curând în volum prin îngrijirea câtorva prieteni credincioși. Să mai adăugăm că în primăvara scrierile lui au fost apreciate și găsite demne de a li se acorda un premiu, care i-a dat posibilitatea să și ușureze puțin durerile.

Polemici

In ce privește ortografia revistei „Innoirea”, am adoptat întru totul regulile ortografice stabilite de Academia Română în 1932.

Astfel, între altele, în broșura oficială a înaltei instituții, la pagina 9, capitolul „consonante duble”, sub No 44 citim:

„Consonantele duble se vor scrie numai în cuvinte derivate din forme românești; astfel cele cu pref. în —, pus înaintea unui cuvânt începător cu n: innăbuși, innegri, innoda, innoi, innoptă, innota”.

Chiar dacă s'ar putea face obiectul principalelor normelor instituite de suprema noastră instanță, socotim că e mai bine să rămânem, în ce privește aplicarea practică, la legile indicate de o terarhie necesară unui domeniu, în care controversalele pot fi rezolvate numai de un arbitru, emanație a întregii conștiințe românești.

În acest înțeles vom căuta să impunem colaboratorilor noștri o ortografie de „sens unic”. — Rugăm decii prietenii noștri să înlesnească realizarea scopului urmărit, punându-se în prealabil de acord cu acest criteriu de formă al Innoirii.

Oficina „literară și artistică” a presei din Sărandar, ne face serviciul de a se ocupa de noi, într'un fel care cere un răspuns, nu pentru cei 2 — doi — cetitori pe cari îi mai are pe aceste meleaguri, ci pentru a pune la punct o rea credință evidentă.

În prealabil trebuie să a rătam că atacul este încă drat de o serie de eforturi similare, îndreptate pe o pagină întreagă, sub un titlu bătaios, exclusiv împotriva „naționalismului” (e în ghilemele așa îl scriu dumnealor, întotdeauna), și având un evident ascuțit politic.

Nu am căutat tovarășia în care ne așează „Adevărul literar”: siliți să intrăm în tr'o casetă ce ni se distribuie alături de presa de reală valoare doctrinară și de ideologie naționalistă,—noi nu simțim nevoia să încadrăm cuvîntul în semne particulare— ne declarăm mulțumii de a ne vedea puși pe acelaș plan cu eminentul publicist Septimiu Bucur și cu revistele „Șfarmă Piatră” și „Vreimea”

Rea credința notiței apare însă din felul specific unor oameni familiarizați cu practica talmudică, atunci când citează dintr'un articol al unui colaborator al nostru

frază, eliminând partea fără de care citatul nu are nici un înțeles.

Dar, cum am putea cere înțelegere unor condeie, cari chiar de ar însuși o ortografie corectă—ce nu poate însuși un om obișnuit să trăiască din asimilare— nu vor stăpâni niciodată cu îndrăgănită competență ordinea de fond a scrisului, bazată pe simțire și judecată românească.

Dela un atare exercițiu esențial muncii naționale—arată și prin comentariul ce fac pe marginea unui modest fenomen cultural care este apariția unei reviste de provincie— domniile de acolo vor trebui să se știe exclusiv în mod peremptoriu.

Cu deosebire, ce pot înțelegere dâșii din Ardealul pe care sunt nevoiți să-l caute într'o Transilvanie de acum 40 ani.

Intr'atăt îl ignoră pe cel de azi. Căci, acest Ardeal, este și rămâne al nostru — al celor cari neînfigem în pământul lui cu toate rădăcinile trecutului de suferințe și către care ne înălțăm cu toate vrerile de mai bine. Ardealul pe care vrem să-l strunim și să-l știm pornit într'o ordine de muncă și efort, spre biruința românească.

Asta o vrem aci, pentru această zi dăm tribut—și ziua va veni.—De aici— din provincia seninului și a contemplației ea se face mai apropiată — inimii și gândului onest decât în redacția d lui Sevastos.

Reacțiunea bunului simț și a sentimentului de pudoare față de produsele pornografice accentua în lunile trecute un ritm de salutară carență îndeosebi față de elucubrațiile unor tineri cunoscuți ca făcând parte din pepiniera de pistruijași a dlui Eugen Lovinescu.

Dar răul este mai adânc decât să-i se poată da de leac printr'o intervenție oficială. — Lipsa de frâu moral, deformarea sufletească nu pot fi stăvilită prin aplicarea unor paragrafe numai.

Căci, iată de o pildă ce putem citi într'o revistă, cunoscută officină de disoluție și negațiune a tot ce este românesc și sănătos:

— „Unde pleci? Stai mai bine aici să-mi ții de urât, că nu mi-i somn.

Vorba lui începea să-și piardă tonul lui poruncitor, ochii îi luceau mai tare, pe frunte i se săpa o cută; câteva clipe rămase tăcut, șovăitor, ca și cum ar fi chibzuit dacă trebuie să ia femeia mai domol, cu frumosul, ori s'o înfașce și s'o întindă pe pat, ori poate chiar pe podeaua așternută cu lăicere roase de molii și vechime. Spre mirarea lui, hangița nu păru de loc surprinsă de ce face i se cerea; fără a răspunde ceva, puse la loc felinarul, își descinse betele, își scoase șorțul și fotele, se descalță și se sprijini de perete, într'o așteptare liniștită și nepăsătoare. Atunci el congestionat de mâncarea înghițită lăcomeste și de vinul băut, năpădit de dorință, își grăbi neîndemănat nec desbrăcatul, luă femeia de mijloc și o trase după sine sub plapomă...

Sultana, ca de obicei, nu simți nici plăcere nici desgust; singura senzație care o încerca mai tare fu atingerea bărbii lui aspre... Aștepta acum să i se spue că poate pleca. Dar el se dădu la o parte, spre perete,

să i facă loc să se întindă mai în voe, îi petrecu un braț sub ceafă și o întrebă, „așa ca să zică ceva:

— Afurisită ploaie. Crezi c'o să țină și mâne?

— Ține, c'așa-i p'eci. E greu până se pornește.

Omul cască prelung și își întinse picioarele în așa fel, că sub căldura plapomei, coapsa-i păroasă se alipi pe șoldul rotund al femeii. Ea însă nici nu-și dădu seama de atingere, pierdută în gândurile care o asaltau în asemenea momente: cum să facă să șterpelească drumetușii câțiva poli, că altfel a doua zi, mamă-sa avea s'o facă albie de porci”.

Este un fragment dintr'o nuvelă, care dela început și până la sfârșit se menține ca tonalitate și gust, în aceeași notă scabroasă și deficientă.

E semnată — firește — Virgil (?) Monda (alias Moscovici).

Nu suntem evident pentru o intervenție aci a parchetului. — Optăm, în acest domeniu, pentru cealaltă instanță cu hotărâri inapelabile: trimitem în judecata opiniei publice, opera de hoit în descompunere a dlui V. M.

O revistă de pe hotar găsește de bine ca ocupându-se de felul în care s'au comportat organizatorii unei șezători literare a S. S. R. la Arad și în alte părți să scadă, pentru eventuale vinovății de administrare și valoarea în sine a producției, între altele și prin apostrofarea părintelui Ion Agârbiceanu, pe care îl reduce la un rol de „biet popă” rătăcit printre literași.

Desigur, laureatul național, care este autorul „Arhanghelilor” nu are nevoie de apărare în fața unei astfel de aprecieri. Cum însă revista în cauză prin atari afirmări de termină singură atitudinea sa față de fenomenul literar contemporan, este cazul să ne întrebăm: oare mai există pentru acea revistă—în afară de d-nii I. Pelz, F. Aderca și Isaia Răcăciuni cu literatura lor, vre o manifestare românească demnă de preocupările ei spirituale și excesele-i laudative?

NOTE

Am regăsit la Timișoara Astra unor preocupări vechi și generoase, cum șade bine unei instituții care promovează în mijlocul unui vacarm politic și de competiții deșarte, tradiția și moravurile constituite pe vremuri în tezaur greu de cheltuit și de apropiat, azi în practica de fiecare zi a unei vieți publice, care se scurge așa cum, pe propriile experiențe civice, o poate simți oricine.

Țeluri mari de urmărit, probleme vitale—aci mai cu seamă, — au fost mărturisite, vânturate și consemnate la proces verbal. — Căci dacă nu ar fi procesele verbale, cu puțin lucru ne-am mai alege peste două trei zile după un Congres ale cărui ultime ecouri se aciuiază, repede resemnate, prin unghere.

Banatul, mai cu seamă, are o serie de probleme și nevoi cari se discută și se trec la proces verbal aproape cu ochii închiși, stereotip.

Intru atât am ajuns să le repetăm întru atât le-am banalizat.

Ci, realitatea — nu poate încapa într'un consemn de raport general și nici nu poate fi diluată prin elocvențe de o oră.

Ea stă prezentă și acuză.

Cu întreg cortegiul de mize rie tuberculizată a Carasului, și a treponemei pallide de peste tot.

Un cer vast, frumos, plecat cu albastrimi de fecioară, peste un peisagiu încondeiat în culori de zile mari ale Creatorului, continuă să bată 'n seninu-i sonor, din creastă în creastă, un „angelus“ crepuscular, de îngenuchiere a vieții românești în cenușa umilinții, a-nerodirii, a descompunerii.

Azi un congres, mâine o sală comemorativă. — Discuții și articole.

Fără remedii.

Căci răul are rădăcini cari nu cedează magiei: ele cer vigoare și tăișul unei vreri și a unei porunci de mai bine.— Aceasta se lasă așteptată, cât un veac nou, cu porțile închise.

Despre folklorul românesc cetim în numărul din 15 Septemvrie a. c. al mării re-

viste franceze. „Mercure de France“, sub semnătura dlui A van Gennep, care se ocupă de câteva lucrări românești de specialitate, o serie de aprecieri, introduse astfel:

„Prietenii mei români mă vor scuza dacă nu pot vorbi mai des aci despre folklorul lor care este unul dintre cele mai bogate și mărețe din Europa; care dealtfel, începe să fie cunoscut din ce în ce mai bine“.

Și—în aceeași tonalitate pagini întregi.

Este frumoasă desigur atenția de specialist, cu care un amic al țării noastre vorbește de comoara de simțire și de gândire a geniului popular.

Faptul ar trebui să constituie o muștrare și un stimulent pentru noi, cei de acasă.

Mustrare și îndemn ne trimite și autorul german din Nürenberg care într'o lucrare de o execuție tehnică optimă, și în câteva sute de pagini, ne prezintă, monografic, modesta localitate de pe Mureșul nostru: „Zădărlacul“ ca pe-o creație germană, și în orice caz având o populație care își urmărește în cursul vremii — de peste veacuri, o patrie undeva pela izvoarele Dunării.

Sunt două semne de ce poate vedea și prezenta un efort onest, plecat peste plaiurile noastre, oulegând expresie și înțeles acolo unde noi vedem doar banalul inexpressiv și fără interes.

Sunt deprinderi spirituale și cari nu îți vin decât dintr'un lung și intens exercițiu ale energiiilor creatoare: exemple cer și de aci o urmare pentru a ne cunoaște și a ne stăpâni Țara

O nouă societate A socotim scriitorilor din Ardeal, și-a pus problema profesional și de editură a scrisului românesc din jini-turile noastre.

Principial nu vedem rostul unei organizații de felul acesta.— Socotim S. S. R. suficient de cuprinzătoare a toate rosturile scriitoricești. Mai cu seamă dacă ne amintim că a mai existat odată o inițiativă de a-

cest fel, când în împrejurări aproape identice, alți scriitorii au căutat să grezeze tot pe lolul ardelenesc ambiții și țeluri cari au rămas până la urmă nerealizate. De astă dată ni se prezintă un comitet cu prea puține elemente locale cari să justifice o titulatură provincială, care nouă personal ne repugnă fiindcă nu credem oportun să se mai facă grupările pe provincie.

Și mai curând dacă este nevoie de ceva într'o provincie ea cere opera mai mult ca „scriitorii profesioniști“.

Există o întreagă tematică a locului și a vremii de aci care așteaptă un creator. Evident nu în chip diletant și de ore libere — cum se face azi.

Pentru aceasta însă mai curând decât o societate întemeiată pe socotei personale, o mare autoritate critică—un om de orientare și de directive—este de dorit.

În acest sens locul unui G. Bogdan Duică, este încă liber. Liber pentru un condeiu neîncadrat într'o funcție oficială, un condeiu viu dinamic și misionar.

D-l Ion Breazu ar putea să ne confirme...

(t. v.)

Frumoasa țară a fagilor, ne face o prezentare copioasă a nizuințelor ei spirituale și cărturărești în notele ce urmează:

Scriitorul bucovinean N. Tcaciuc Albu, a cărui „Istorie a literaturii române“ e de o admirabilă obiectivitate, pregătește un roman panzianian. La romane mai lu crează și următorii bucovineni: Gh. Antonovici („Tăbăra cu stânjenei“), E. Ar. Zaharia („Mim“), George Drumur și Neculai Roșca.

D. prof. Dr. Teodor Balan pregătește o monografie din istoria Moldovei. Lucrarea va apare în limba germană.

Menționăm că Dsa e unul din cei mai apreciați istorici ai tinerei generații.

D. prof. univ. Dr. Simeon Reli lucrează la o istorie a bisericii române. Cartea va apare în limba engleză.

Teofil Lianu, Aspazia Munte, Vasile I. Postecă, Neculai Pavel și Neculai Roșca pregătesc, fiecare, câte un volum de poezie. Din scriitorii bucovineni mai tineri, îi menționăm pe Ștefan Bucevschi, Tudor Nico-dem și Liviu Lut.

Pictura Bucovineană nu măra câteva nume cunoscute: maestrul Vl. Nichitovici, dna Constantinovici Hain, dna J. Boronska, Leon Hrușca, Urbanski, Vasile Ștefan, Rudolf Rybiczka etc. Dintre sculptori, îl menționăm pe Bilan.

D. prof. univ. Traian Brăileanu își revele manuscrisul unei vaste lucrări de specialitate.

Facultatea de Teologie din Cernăuți e una dintre marile mândrii ale ortodoxiei. Profesorii ei: V. Tarnavski, Vasile Gheorghiu, V. Loichița, Procopovici, Bucevschi Simeon Reli, N. Cotos, Vl. Prelipceanu și Milan Șesan Pavel.

Notăm între realizatorii de muzică românească în Bucovina pe dnii: Al Zevulovici, Amuliu Liteanu, C. Șandru, Sava Arbore, Liviu Rusu, Eus. Saghin, Tit. Tarnavski, Halip, etc. Intre cântărețe, menționăm câteva celebrități: Viorica Ursuleac (la operade stat din Berlin), Aurora Brăescu, Vera Mora, Octavia Lupu-Moraru etc.

O lăudabilă activitate în rândurile ceferiștilor, desfășoară inginerul Gogan din Cernăuți, cultivând cititul și teatrul românesc.

M. S.